

A Szerzői Jogi Szakértő Testület szakvéleményei

Engedélyezési és kivitelezési terv egymáshoz való viszonya a megváltoztatás és átdolgozás tükrében

Ügyszám: SZJSZT 2/2001

A megbízó által feltett kérdések:

1. A „megváltoztatás” fogalmi körébe tartozik-e az engedélyezési terv alapján minden kiviteli tervkészítés vagy csak az, amelynek eredményeként a külső megjelenés vagy a rendeltetésszerű használat megváltozik? Az engedélyezési tervet készítő tervező az engedélyezési tervet a megrendelő részére azzal a céllal készíti, hogy azt a megrendelő meghatározott célra – kiviteli terv készítésére, majd megépítésre, megvalósításra – felhasználja a Ptk. 409. §-ának (1) bekezdése alapján. Ez jelenti-e azt, hogy a szerzői jogok körében a megváltoztatáshoz már eleve hozzájárult az engedélyezési tervet készítő tervező?
2. Minden esetben az új tervet készítő tervező kötelessége-e az eredeti tervet készítő tervező hozzájárulásának megszerzése, vagy az eredeti tervnek a Szerzői Jogi Törvény 67. § (1) bekezdése szerinti „átdolgozása” esetén (akár meglévő épület átalakításáról, akár a terv átdolgozásáról van szó) az új tervet készítő kikötheti-e tulajdonos (megrendelő) felé szavatossági kötelezettségét azért, hogy az átadott – eredeti – terven harmadik személynek nincsen olyan szerzői jogi joga, amely az új tervezőt kötelezné? Amennyiben az új tervre vonatkozó tervezői szerződés ezen kikötést tartalmazza, köteles-e tervező az eredeti terv készítőjéhez fordulni?

Az eljáró tanács válasza:

A feltett kérdések megválaszolásához az eljáró tanácsnak mindenek előtt vizsgálnia kellett a szerzői jogról szóló 1999. évi LXXVI. törvény (a továbbiakban: Szjt.) 13. és 50. §-át, valamint 67. §-ának (1) bekezdését. Ezek a következő rendelkezéseket tartalmazzák:

- 13. §: „A szerző személyhez fűződő jogát sérti művének mindenfajta eltorzítása, megcsonkítása vagy más olyan megváltoztatása vagy megcsorbítása, amely a szerző becsületére vagy hírnevére sérelmes.”
- 50. §: „Ha a szerző a mű felhasználásához hozzájárult, a felhasználáshoz elengedhetetlen vagy nyilvánvalóan szükséges, a mű lényegét nem érintő változtatásokat köteles végrehajtani. Ha e kötelezettségének nem tesz eleget, vagy nem tud eleget tenni, a felhasználó a változtatásokat hozzájárulása nélkül is végrehajthatja.”
- 67. § (1) bekezdés: „A mű jogosulatlan megváltoztatásának minősül az építészeti alkotás vagy a műszaki létesítmény tervének a szerző hozzájárulása nélkül történő olyan megváltoztatása, amely a külső megjelenést vagy a rendeltetésszerű használatot befolyásolja.”

A Szjt. 13. §-a változást hozott a korábban hatályos szerzői jogi törvény (az 1969. évi III. törvény; a továbbiakban: régi Szjt.) szabályozásához képest. A régi Szjt., a „szocialista”

szervi jog dogmatikus jellegének megfelelően, irreális, és a gyakorlatban követhetetlen módon szabályozta a szerzói mvek integritásának védelmét, és egyben – annak keretében, amit az új Szt. miniszteri indokolása a 9. §-hoz kapcsolódó részében találóan merev monista rendszerként jellemez – meglehetősen zavaros módon összemosta a személyhez füzódó jogokat és a vagyoni jogokat, amikor 10. §-ában úgy rendelkezett, hogy a szerzói személyhez füzódó jogát sérti mvének *minden* jogosulatlan (tehát a szerzö engedélye nélküli) *megváltoztatása vagy felhasználása*. Az Szt. miniszteri indokolása a következöképpen utal erre, illetve a változtatás szükségességére és módjára: „Ez a mű integritásának túlzott, életszerűtlen védelmét eredményezte, ami ráadásul még mások alkotói, előadóművészi szabadságának aránytalan és ésszerűtlen korlátozásaként is hatott. A törvény ezért visszatér a BUE [a Berni Unió Egyezmény] *6bis* cikkében található, több évtizeden keresztül bevált és a technikai fejlődéshez is rugalmasan alkalmazkodó szabályhoz. Ennek megfelelően csak a mű eltorzítását, illetve megcsonkítását, valamint más olyan megváltoztatását vagy megcsorbítását minősíti jogsértésnek, amely a szerzö becsületére vagy hírnevére sérelmes.”

Azt jórészt a bírói gyakorlat munkálja majd ki, az új szabályozás alapján, hogy mely módosítások lehetnek a szerzö becsületére vagy hírnevére sérelmesek, s melyek nem (amely utóbbi esetben, a megváltozott szabályozásból következően, nem lehet szó a szerzö személyiségi jogainak sérelméről). Az 50. §, nyilvánvalóan nem a kizárólagosság igényével, az utóbbi kategóriába tartozó módosítások egy esetkörét szabályozza a felhasználók jogos érdekeit is figyelembe véve.

Az eljáró tanács megállapítja, hogy a 13. és 50. § általános rendelkezéseket tartalmaz (*lex generalis*). Ezzel szemben a 67. § (1) bekezdésében foglalt rendelkezés kizárólag az építészeti alkotások és műszaki létesítmények terveire vonatkozik (*lex specialis*). Ebből következően e tervek megváltoztatásával kapcsolatban – a személyiségi jogok szempontjából – a 67. § (1) bekezdésének a rendelkezéseit kell alkalmazni. A törvény az ilyen alkotások esetében – a miniszteri indokolás fenti idézett részében említett életszerűbb szabályozás igényének megfelelően – még pontosabban meg kívánta jelölni, mely esetekben lehet szó a szerzói személyiséghez füzódó jogainak a sérelméről.

Az eljáró tanács azonban aláhúzza, hogy az Szt. 67. §-ának (1) bekezdése csupán a személyhez füzódó jogok szempontjából szabályozza, mely módosítások jogszerűek és melyek nem. A szerzói jog viszont nemcsak a személyiségi jogokból áll. Van a szerzói jognak egy másik nem kevésbé fontos alkotóeleme: a vagyoni jogok összessége. Ez utóbbi jogok függetlenek a személyiséghez füzódó jogoktól annyiban, hogy olyan esetben is szó lehet a vagyoni jogok sérelméről, amikor a személyhez füzódó jogok sérelme nem áll fenn. Ez fordítva is igaz, s, mint ahogy a miniszteri indoklás erre rámutat, e felismeréssel is összhangban rendelkezik úgy a Szt. – a magyar szerzói jog hagyományos dualista megalapozását a monizmusnak a „szocialista” szerzói jogi törvényekre jellemző dogmatikus változtatásával felváltó Szt. felfogásával szakítva – hogy a szerzöt „a szerzói jogok – a személyhez füzódó és a vagyoni jogok – összessége” illeti meg. Tehát nem e jogok misztikus, elválaszthatatlan egységéről, valamilyen monstre sziami ikreként való megjelenéséről van szó, hanem arról, hogy e jogok, bár nyilvánvalóan összhangban vannak egymással (s esetleg alkalmanként átfedésben is lehetnek egymással)h, egymás mellett, egymástól független léteznek. Ezt csak aláhúzza a személyiséghez füzódó jogok szabályozásában bekövetkezett egyik döntő változás; nevezetesen az, hogy – mint ahogy az eljáró tanács a fentiekben rámutatott – a Szt. mellőzte a régi Szt.-nek azt az értelmetlen, a BUE szabályozásával ellentétben álló rendelkezését, amely szerint bármilyen jogosulatlan felhasználás, tehát a vagyoni jogok bármilyen megsértése, egyben a személyhez füzódó jogok megsértésének is

minősült. (Ez a szabályozás annyira irreális volt, hogy a bírói gyakorlat arra a sorsa juttatta, ami – a jogértelmezés általánosan elfogadott szabályai szerint – az önellentmondó és illogikus rendelkezéseknek jár; egyszerűen nem követte azt ilyen módon.)

Ad 1.1. *„A ’megváltoztatás’ fogalmi körébe tartozik-e az engedélyezési terv alapján minden tervekészítés, vagy csak az, amelynek eredményeként a külső megjelenés vagy a rendeltetésszerű használat megváltozik?”*

Az eljáró tanács a fentiekben mutatott rá a személyhez fűződő jogok és a vagyoni jogok önálló, egymás melletti létére. A mű megváltoztatása nemcsak az Szjt. 67. §-ának az egyik *személyhez fűződő jogot* szabályozó (1) bekezdése szempontjából jelentős, hanem az Szjt. 29. §-ának az egyik *vagyoni jogot* szabályozó rendelkezése szempontjából is. Ez utóbbi a következőket tartalmazza: „A szerző kizárólagos joga, hogy a művét átdolgozza, illetve hogy erre másnak engedélyt adjon. Átdolgozás a mű fordítása, színpadi, zenei feldolgozása, filmre való átdolgozása, filmalkotás átdolgozása és *a mű minden más olyan megváltoztatása is, amelynek eredményeképpen az eredeti műből származó más mű jön létre*” (kiemelés az eljáró tanácstól).

Tehát a „megváltoztatás” fogalmi körébe tartoznak nemcsak azok a változtatások, amelyek az Szjt. 67. §-ának (1) bekezdése szerint a személyiségi jogok megsértését eredményezhetik, de azok is, amelyeknek eredményeként az eredeti műből származó más mű jön létre. Azonban, ha fel is tételezzük, hogy egy kivitelezési terv – adott esetben – az engedélyezési tervhez képest esetleg felfogható lehet egy ilyen „más műnek,” az ilyen „más mű” létrehozása a szerzői engedélye nélkül az Szjt. 29. §-ának a megsértését jelenti (emellett a változtatások természetétől függően, az Szjt. 67. §-ának (1) bekezdése szerinti személyhez fűződő jog megsértéséről is szó lehet, hisz a kétféle jog önálló léte nem zárja ki, hogy alkalmanként ne lennének ugyanazzal a cselekménnyel, párhuzamosan megsérthetők).

Az eljáró tanács azonban arra is rá kíván mutatni, hogy a kivitelezési tervnek az engedélyezési terv alapján való olyan elkészítéséhez, amely az engedélyezési terv elemeinek a lemásolását jelenti, ugyancsak az engedélyezési terv szerzőjének az engedélye szükséges, hisz az Szjt. 18. §-ának (1) bekezdése szerint a szerző kizárólagos joga, hogy a művét többszörözése (másolja), és hogy erre másnak engedélyt adjon.

Az is előfordulhat természetesen, hogy a kivitelezési terv készítője azt állítja, hogy az engedélyezési tervhez képest egy átdolgozott, újnak számító kivitelezési tervet hozott létre, de valójában az utóbbi lényegében az engedélyezési tervnek a másolatát jelenti. Ebben az esetben plágium is megállapítható lehet.

Ad 1.2. *„Az engedélyezési tervet készítő tervező az engedélyezési tervet a megrendelő részére azzal a céllal készíti, hogy azt a megrendelő meghatározott célra – kiviteli terv készítésére, majd megépítésre, megvalósítására – felhasználja a Ptk. 409. §-ának (1) bekezdése alapján. Ez jelenti-e azt, hogy a szerzői jogok körében a megváltoztatáshoz már eleve hozzájárult az engedélyezési tervet készítő tervező?”*

Az engedélyezési tervet azért készítetik, hogy az építkezéshez szükséges hatósági engedélyt beszerezzék. A hatósági engedély kiadásával az engedélyezési terv funkcióját betöltötte, és a kivitelezést az engedély előírásai szerint kell végezni.

Ez semmiképpen nem jelenti azt, hogy a szerző a megváltoztatáshoz eleve hozzájárult.

Az Szt. 9. §-ának (1) bekezdése szerint a szerzőt a mű létrejöttétől kezdve megilleti a szerzői jogok – a személyhez fűződő és vagyoni jogok – összessége. A 9. § (2) bekezdése úgy rendelkezik, hogy a szerző személyhez fűződő jogait nem ruházhatja át, azok másként sem szállhatnak át és a szerző nem mondhat le róluk. Ezért a személyiségi jogok sérelmére alkalmas változtatásokhoz általános jelleggel előre nem járulhat hozzá a szerző, mert ez az e jogokról való előzetes lemondást jelentené. Más kérdés, hogy magának a jognak a *gyakorlása* természetesen nem kötelező annyiban, hogy a szerző maga jogosult eldönteni, elfogad-e olyan konkrét, egyértelműen azonosított változtatásokat, amelyek a mű külső megjelenését vagy a rendeltetésszerű használatát érinthetik (ennek ellentétére utal az előző mondatban az „általános jelleggel előre nem járulhat hozzá” szövegrész).

Ami az átdolgozás jogát mint vagyoni jogot, illeti, arra az Szt. 16. §-a (1) bekezdésének a rendelkezései az irányadóak: „A szerzői jogi védelem alapján a szerzőnek kizárólagos joga van a mű anyagi formában és nem anyagi formában történő bármilyen felhasználásra és minden egyes felhasználás engedélyezésére. E törvény eltérő rendelkezése hiányában a felhasználásra engedély felhasználási szerződéssel szerezhető.” Ezt az alapvető szabályt a § (6) bekezdése más oldalról még egyszer aláhúzza: „Jogosulatlan a felhasználás különösen akkor, ha a törvény vagy az arra jogosult szerződéssel engedélyt nem ad, vagy ha a felhasználó jogosultságának határait túllépve használja fel a művet.” Az Szt. 17. § nem hagy kétséget a felől, hogy mindez a mű átdolgozására is vonatkozik, hisz, többek között így rendelkezik: „A mű felhasználásának minősül különösen: ... f) az átdolgozás (29. §) ...”.

A felhasználási szerződések általános szabályait az Szt. 42.-55. §-ai tartalmazzák, amelyek között található a fent idézett 50. § is. Az 50. § körébe tartozó változtatásokon túlmenő és már az átdolgozás szintjét elérő változtatások tekintetében e szabályok közül különösen a következőket kívánja kiemelni az eljáró tanács:

- 42. § (1): „Felhasználási szerződés alapján a szerző engedélyt ad művének felhasználására, a felhasználó pedig köteles ennek fejében díjat fizetni.”
- 42. § (3): „Ha a felhasználási szerződés tartalma nem állapítható meg egyértelműen, a szerző számára kedvezőbb értelmezést kell elfogadni.”
- 43. § (5): „Ha a szerződés nem jelöli meg azokat a felhasználási módokat, amelyekre az engedély vonatkozik, illetve nem határozza meg a felhasználás megengedett mértéket, az engedély a szerződés céljának megvalósításához elengedhetetlenül szükséges felhasználási módra és mértékre korlátozódik.”
- 45. § (1): „A felhasználási szerződést – ha e törvény eltérően nem rendelkezik – írásba kell foglalni.” (45. § (2): „Nem kötelező a szerződés írásba foglalása napilapban vagy folyóiratban történő közzétételre kötött szerződés esetén.”)
- 46. § (1): „A felhasználó az engedélyt harmadik személyre csak akkor ruházhatja át, illetve csak akkor adhat harmadik személynek további engedélyt a mű felhasználására, ha azt a szerző kifejezetten megengedte.”
- 46. § (3): „Ha a felhasználó a szerző beleegyezése nélkül ruházza át jogait, illetve ad további felhasználási engedélyt, vagy ha a felhasználási engedély a szerző beleegyezése nélkül száll át, a felhasználó és a jogszerző egyetemlegesen felelnek a felhasználási szerződés teljesítéséért.”
- 47. § (1): „A felhasználási engedély csak kifejezett kikötés esetén terjed ki a mű átdolgozására.”

Mindezek alapján nyilvánvaló, hogy az átdolgozás szintjét elérő változtatásokhoz csak kifejezett – írásban rögzített – szerződési kikötés útján járulhat hozzá a szerző.

A kérdés a változtatásokra vonatkozott. A fentiek alapján azonban az is nyilvánvaló, hogy a szerző csak kifejezett írásos engedély útján járulhat hozzá az engedélyezési tervnek a kivitelezési terv céljaira másolás (többszörözés) útján való felhasználásához is. Vagyis a szerző ilyen módon megadott engedélye *conditio sine qua non!*

Ad 2. *„Minden esetben az új tervet készítő tervező kötelessége-e az eredeti tervet készítő tervező hozzájárulásának megszerzése, vagy az eredeti tervnek a Szerzői Jogi Törvény 67. §-ának (1) bekezdése szerinti „átdolgozása” esetén (akár meglévő épület átalakításáról, akár a terv átdolgozásáról van szó) az új tervet készítő kikötheti-e tulajdonos (megrendelő) felé szavatossági kötelezettségét azért, hogy az átadott – eredeti – terven harmadik személynek nincsen olyan szerzői jogi joga, amely az új tervezőt kötelezné? Amennyiben az új tervre vonatkozó tervezői szerződés ezen kikötést tartalmazza, köteles-e tervező az eredeti terv készítőjéhez fordulni?”*

Az eljáró tanács előre bocsátja, hogy – amint az a fentiekből kitűnik – az Szjt. 67. §-ának (1) bekezdése nem az átdolgozás jogát szabályozza, hanem a személyiséghez fűződő jogok megsértésének egy különös esetére vonatkozik. Az átdolgozás jogára az Szjt. 29. §-a az irányadó.

Szerzői jogi szempontból a felelősség a megrendelőt mint felhasználót terheli. Természetesen, az eredeti terven változtatást eszközölő tervező adhat a megrendelőnek olyan nyilatkozatot, hogy az általa készített terven harmadik személynek nincs szerzői joga vagy pedig azt ő az eredeti terv készítőjétől megszerezte. Célszerű azonban, ha erről a megrendelő – az őt terhelő felelősségre figyelemmel – maga is meggyőződik.

A megrendelő felelősségéből következik viszont az, hogy nem az új tervet készítő tervezőnek a kötelessége az eredeti tervet készítő tervező hozzájárulásának megszerzése. Az új tervet készítő kikötheti a megrendelő felé annak szavatossági kötelezettségét azért, hogy birtokában van az eredeti szerző hozzájárulásának a terv olyan átdolgozására, amelyet a megrendelő részére készítendő új terv megkíván, illetve lehetővé tesz. Amennyiben az új tervre vonatkozó tervezői szerződés ilyen kikötést tartalmaz, az új tervet készítő szerző felelőssége nyilvánvalóan már csak ezért sem merülhet fel.

Budapest, 2001. március 19.

dr. Batta János
a tanács elnöke

dr. Láng Elemér
a tanács előadó tagja

dr. Karácson Sándor
a tanács szavazó tagja